

Харечко Д.О.

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН З ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У СФЕРІ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено, що соціально-економічна проблематика є результатом розширення не лише всередині одного суспільства, але, перш за все, між суспільствами. Розрив між високо розвинутими державами з помітною тенденцією зростання рівня життя і менше розвинутими країнами, де ця тенденція змінюється через високе безробіття, перенаселення, проблеми з житлом і здоров'ям стає все більш і більш очевидним. Соціально-економічні міграції стали звичним явищем, і вони є джерелом подальших і більш складних політичних викликів, що з одного боку, вони пропагують полікультурний підхід, але з іншого боку, загострюють сучасні міжжетнічні конфлікти.

З'ясовано, що виклики соціально-економічного характеру є важливими і водночас небезпечними, оскільки вони безпосередньо стосуються якості життя, а іноді навіть самої можливості існування людини як соціальної одиниці. Зазначене у свою чергу, породжує певні законодавчі та нормативні проблеми для органів державної влади. Світова спільнота на даний час характерна перенаселенням у слаборозвинених країнах та старіння суспільств у найбільш розвинених країнах, насамперед у Європі. Нерівномірний розподіл соціуму не лише означає нерівномірний розподіл будь-яких ресурсів, але також низку різноманітних викликів і навіть загроз, таких як соціальне розширення та бідність.

Вивчено, що проблеми перенаселення пов'язані з переміщення населення та часто призводять до внутрішньо- чи міждержавних конфліктів, відокремлення чи автономних рухів, які часто супроводжуються порушеннями прав людини, дискримінацією, репресіями та соціально-економічними проблемами. Більшість високорозвинених країн мають справу з величезними проблемами через негативний рівень народжуваності, що також призводить до швидкого старіння західних суспільств. Багато державних соціальних програм спрямовані на збільшення народжуваності, але часто виявляються неефективними, тоді як у менш розвинених країнах проблема є протилежною.

Усвідомлено, що іншим парадоксом є спадок глобалізації та просування багатостороннього підходу, які створюють тиск з метою забезпечення вільного руху товарів, послуг і капіталу, але не людей, західна міграційна політика не дуже гнучка і має багато обмежень. Подвійні стандарти західної політики щодо мігрантів також є джерелом розчарування, гніву та конфлікту. Зазначене збільшує можливість виникнення інших типів проблем, а саме соціальних конфліктів, котрі виникають через розрив поколінь між старіючими західними суспільствами та мігрантами, а це призводить до збільшення кількості існуючих соціокультурних та етнічних відмінностей.

Ключові слова: міграційна політика, соціально-економічні виклики, досвід, зарубіжні країни, управлінські підходи, державна безпека, аспект, формування.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Міграційні процеси, незалежно від їх причин, видаються одними із найбільших викликів сучасного світу, який уособлюють всі найважливіші сфери людського життя і в основному стосуються соціально-економічних сфер. Безсумнівно, що міграція також дає позитивні результати, соціально-економічний розвиток західних країн не був би можливим у таких масштабах, якби не

іммігранти та їхня наполеглива праця. У зв'язку з істотним розходженням економічних інтересів з іншими вимірами зокрема, безпекою, міграції стають соціально-економічною проблемою, яку необхідно вирішувати на державному рівні на основі нових управлінських підходів.

Міграційна політика у загальній атмосфері розчарування, викликаного високим рівнем безробіття та бідністю є найімовірнішими «одержувачами» гніву та невдоволення суспільства.

Це часто супроводжується зростанням злочинності, посиленням епідеміологічної загрози і навіть терористичними атаками, в яких відразу звинувачують мігрантів. Наплив біженців внаслідок війни, стихійних лих, економічних, екологічних проблем та проблем зі здоров'ям – усі ці проблеми є ще більш проблемними та небезпечними не тільки для країни перебування, але й для сусідніх країн, вони викликають більшу нестабільність і провокують конкретні соціально-економічні проблеми.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Сучасними дослідниками стверджується, що міграція все більше стає способом життя, а політизація цього процесу відображається у посиленні міжнародного співробітництва у сфері більш ефективного державного управління міграційним потоком. Оскільки міграція, як правило, є результатом непропорційного розподілу населення з найвищим природним приростом, розвинені суспільства неохоче приймають таку кількість іммігрантів, навіть якщо вони можуть будуть потрібні їх економіці.

Мігранти становлять виклик соціальної цілісності країни перебування і можуть розглядатися як фактор, що заважає економічній, культурній, психологічній та політичній стабільності. Сьогодні існують різноманітні дослідження, які підтверджують, або суперечать твердженням про те, що західноєвропейські країни все частіше використовують метод дисперсії, щоб розбити діаспори мігрантів та запобігти їх великим скупченням. Невдоволення приймаючих держав напливом мігрантів в основному стосується соціальних проблем, так як найчастіше мігранти асоціюються з більш високим рівнем соціальної дестабілізації.

Формулювання мети статті, постановка завдань. Метою даної статті є аналіз досвіду зарубіжних країн з формування управлінських підходів у сфері міграційної політики в соціально-економічному контексті безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціальні заворушення в умовах міграційних процесів є закономірним явищем і можуть призвести до розпаду держави як такої або, принаймні, до виникнення внутрішньодержавних чи навіть міждержавних конфліктів і збільшення міграційних рухів. Концепції контролю приросту населення, які мають місце пере-

важно в найменш розвинутих країнах, є суперечливими, часто розглядаються як лицемірство та дискримінація і стикаються з сильним опором зі сторони цих суспільств. За деяких обставин такі заходи можна навіть розглядати як етнічну чистку, оскільки вони найчастіше застосовуються проти найбідніших верств населення.

Економічна безпека і національне багатство значною мірою залежать від різноманітних можливостей, які також пов'язані зі здатністю адаптуватися до динамічно мінливих глобальних умов у всіх сферах: економічній, політичній, соціальної, технологічній [7]. Більшість європейських країн характеризується стагнацією демографічного зростання та старінням суспільств, значним просуванням процесів урбанізації, домінуванням економічного сектора, розвинутою технічною інфраструктурою, високим рівнем індустріалізації, у тому числі високотехнологічного сектору, зниженням споживання енергії на виробничі потреби, значною часткою зовнішньої торгівлі у ВВП, а також значним перевиробництвом та експортною орієнтацією, а також відкритістю для імпорту капіталу.

Різкий наплив біженців може викликати гуманітарну кризу в країнах, особливо коли це стосується слаборозвинених країн, урядам доводиться долати серйозні соціальні та економічні тягарі, які часто призводять з різних причин до насильницьких конфліктів [9]. Ці питання пов'язані з іншим, а саме з примусовим переміщенням населення, яке можна використовувати як політичний інструмент або інструмент політики іноземної країни для досягнення власних інтересів. В обох випадках населення є своєрідною жертвою, це стосується насамперед іммігрантів, особливо нелегальних чи «небажаних», але також може стосуватися місцевих мігрантів, зазвичай власних громадян, які мігрують із сільської місцевості в міські, яких часто сприймають як загрозу.

Зазначений тип масової міграції викликаний природними або екологічними катаклізмами, і, оскільки деградація навколишнього середовища продовжується, можна очікувати, що це явище також буде зростати щодо кількості мігрантів або біженців. Розвиток мегаполісів неминучий, що створить забруднення навколишнього середовища, бідність і проблеми зі здоров'ям, погіршення санітарних умов, зростання злочинності. Крім того, деякі країни страждають від великого дисбалансу в кількості чоловіків і жінок, що викликає певні соціальні проблеми та розчарування. Гендерна нерівність і дискримінація є сер-

йозними проблемами, які можна навіть поставити на політичний порядок денний, оскільки вони можуть перерости у внутрішній конфлікт.

Таким чином, здається, що соціальні проблеми, пов'язані з економікою та політикою, є одними з найважливіших і породжують конкретні виклики для європейської безпеки і, на жаль, створюють більше загроз, ніж можливостей. Парадоксально вони також дуже тісно пов'язані з реалістичним підходом до ролі держави в міжнародних відносинах та її прерогативах. Ці питання є свого роду останнім бастионом суверенітету, і більшість країн не бажають відмовлятися від власної політики зростання населення, соціальної стабільності, міграції та потоків біженців на користь більш скоординованих зусиль, заснованих на посиленні міжнародного співробітництва.

Існує лише кілька контраргументів щодо соціально-економічних можливостей зростання населення, а саме розвиток нових технологій та креативних рішень. Однак це сумнівно, оскільки здається, що значне зростання населення, особливо в слабозрозумітих країнах, де доступ до освіти, інновацій та технологій обмежений, мало пов'язаний з новими винаходами, тоді як інновації, які виникають у розвинених країнах, ймовірно, не залежать від зростання чисельності населення [3]. Нині зростання населення також означає зростання рівня безробіття, що ще більше збіднює суспільство та загострює усі соціальні проблеми.

Як важливими зовнішніми умови безпеки слід визнати економічну діяльність, активну участь у процесах глобалізації та інтеграції, потоки іноземного капіталу. Для численних внутрішніх умов особливо сильним є вплив рівня економічного розвитку та його динаміка, економіко-фінансова рівновага та прояви їх відсутності, невиправдана диверсифікація доходів і багатства, корупція та характер соціально-економічної політики. Економічна безпека, є одними з основних потреб кожної людини і суспільства, в ієрархії потреб вона розташована на другому, з точки зору важливості місці, після фізіологічних потреб.

Тим не менш, масштабні масові міграції через кліматичні та екологічні проблеми становлять серйозний виклик глобальній безпеці, який може стати загрозою у разі конфліктів за землю чи доступ до питної води та природних ресурсів. З іншого боку, міграція також розглядається як потенційна панацея від скорочення населення в старіючих суспільствах [5]. У цьому випадку міграційна політика тимчасово пом'якшується,

щоб бути більш гнучкою, щоб полегшити приплив бажаної групи іммігрантів. З соціально-економічної точки зору цей підхід має багато переваг, але породжує стільки ж політичних і суспільних проблем.

Соціальні заворушення, викликані зіткненням двох протилежних ставлень до мігрантів і самих мігрантів, можуть стати джерелом серйозної політичної нестабільності. Але найчастіше імміграційну політику посилюють до дуже обмеженого рівня. Європейські країни прямують до недемократичних неоконсервативних практик, щоб уникнути небажаних мігрантів. Ці практики також призводять до відчуття маргіналізації та відчуження серед мігрантів, що, у свою чергу, може призвести до посилення радикалізації їхніх ідеологій, поглядів та поведінки, що може бути першим кроком до конфлікту.

Усі зазначені дії майже автоматично означають поляризацію між корінними народами та мігрантами, різке посилення конкуренції між ними, взаємну неприязнь та злочини на ґрунті расової чи етнічної ворожнечі. Міграція настільки ж небезпечна для найменш розвинених країн, як і для розвинених країн західної цивілізації. Масштаби цього явища величезні і продовжують зростати, його можна нарахувати десятками мільйонів людей, обмежуючись лише країнами Західної Європи [1]. Це становить серйозний виклик економічній безпеці та спричиняє певні ризики, такі як нелегальне перебування та робота, злочинність, проституція, наркотики тощо.

Міграція також є джерелом величезних грошей для міжнародних організованих злочинних груп, вони породжують специфічні негативні соціальні наслідки, що можна порівняти лише з наслідками наркоманії. Нелегальні іммігранти, переважно в результаті контрабанди, створюють додаткові проблеми – вони часто залишаються безробітними, тому вони займаються злочинною діяльністю або роботою нелегально, переважно в галузі будівництва. Сама контрабанда тісно пов'язана з іншими злочинами, такими як хабарництво, корупція, відмивання грошей, проституція, торгівля людськими органами і навіть тероризм.

Найбільша небезпека полягає в тому, що терористи можуть використовувати контрабандистів для переміщення певних людей з метою проникнення в певні райони чи країни [8]. Можна помітити, що суттєвих гендерних відмінностей у сприйнятті іммігрантів немає, тоді як молоді люди більш позитивно ставляться до міграції загалом. Загалом краще освічені, старші та заможніші

люди менше бояться іммігрантів, ніж менш освічені та бідніші люди. Нерівний розподіл ресурсів, доходів і споживання створює проблеми всередині суспільств і між ними, це трапляється як у бідних країнах, так і в багатих країнах, породжуючи різні соціальні проблеми.

Економічна безпека держави визначається як стан, в якому забезпечуються економічні умови, необхідні для виживання та забезпечення процвітання та сталого розвитку суспільства, що живе в межах даної країни, а також для її виживання та безперебійного функціонування державних установ. Економічний потенціал держави є одним із основоположних умови державної влади та її престижу на міжнародній арені. У свою чергу, стан загрози економічній безпеці дестабілізує належне функціонування економіки держави та її громадян, що виявляється у нездатності отримувати прибуток і заощадження на інвестиції, що становлять основу економічного розвитку держави. Економічна безпека стосується багатьох сфер економічного життя і враховує складну структуру економічної системи та її оточення.

У той же час слаборозвинені країни страждають від демографічного вибуху, низького ВВП на душу населення, низького внутрішнього попиту, поганої технічної інфраструктури, високого і зростаючого безробіття, технічної відсталості в промисловому виробництві, сільському господарстві та сфері послуг, несприятливих умов торгівлі та невеликої частки зовнішньої торгівлі у ВВП, низького рівня освіти, а також неписьменності з домінуванням сільського господарства та слаборозвиненої промисловості [6]. Усі ці відмінності створюють величезний розрив між багатими та бідними країнами.

І в теоретичному, і в практичному плані можна вказати на багато факторів, що впливають на економічну безпеку. Рациональне їх використання, особливо для визначення цілей та інструментів і шляхів реалізації економічної політики та економічної безпеки, вимагає, щоб вони були відсортовані з точки зору відповідних критеріїв. Сфера впливу економічної безпеки здається необмеженою, отже, аналізовані детермінанти можуть стосуватися діяльності однієї особи, домогосподарства, підприємств, а також процесів, що відбуваються в національному та регіональному вимірі.

Зазначена ситуація є результатом державоцентричного характеру міжнародних відносин, що є особливо важливим у даному випадку, оскільки саме держави, а не інші суб'єкти, такі як міжнародні організації, неурядові чи транснаціональні

організації, відповідають за контроль стосовно проблем, які безпосередньо пов'язані з населенням, включаючи правила проживання та громадянства. Проте будь-яка радикальна зміна структури та чисельності населення може зруйнувати державність, у разі перенаселення, та значного зменшення чисельності населення.

Неконтрольовані масові міграції можуть створити ще більш небезпечні ситуації, особливо якщо вони інспіровані зовнішніми силами для підтримки інтересів інших країн [10]. Такі загрози тоді стосувалися б майже всіх функцій держави: у політичній сфері (з точки зору ідентичності), економіці (загроза основним економічним показникам), соціальним питанням (елементарні зобов'язання держави перед громадянами). Підхід, орієнтований на державу, також означає, що кожна людина у світі повинна мати принаймні одне громадянство і, отже, бути приписана принаймні до однієї країни, чия влада зобов'язана захищати своїх громадян та забезпечувати базові умови життя.

Глобалізація також призвела до можливості подвійного чи навіть множинного громадянства чи нетрадиційного громадянства, що не пов'язане з жодною країною, а з наднаціональною організацією, як-от Європейський Союз. Ці питання становлять постмодерну дискусію про державність і класичний державоцентричний підхід до міжнародних відносин, який стає все менш корисним для аналізу сучасних явищ [4]. Вирішальним для безперебійної діяльності є економічна безпека та її розвиток, її ефективне формування залежить від раціонального розпізнавання та використання багатьох змінних у часі та просторі.

Звідси ефективне функціонування економіки та її здатність до задоволення матеріальних потреб і послуг вимагає ідентифікації та аналізу важливих аспектів економічної безпеки. Ефективність та ефектність формування економічної безпеки, багато в чому залежить від раціонального визнання та використання багатьох змінних у часі та просторі. Є потреба наголосити на важливості правильного визначення та використання сучасних детермінантів потужності економічної системи для ефективного використання економічного потенціалу та розвитку держави.

Можна виділити детермінанти економічної безпеки в окремих галузях і секторах економіки, наприклад, у сільському господарстві, гірничодобувній промисловості, промисловій переробці, будівництві, транспорті, або у широко зрозумілій сфері послуг [2]. Зазначені типи детермінантів

можуть бути сприятливими, впізнаваними, високого рангу або становлять загрозу, коли неможливо сформулювати їх зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на економічну безпеку держави. Ключове питання формування економічної безпеки це належне розпізнавання його детермінантів і концентрація ресурсів та інструментів щодо належним чином вибраних детермінант. Вони носять як якісний, так і кількісний характер.

Формулювання висновків і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Серед досі невирішених глобальних проблем в аспекті економічної безпеки, глобалізація розуміється як процес зміцнення взаємних економічних зв'язків між державами та їх суб'єктами господарювання. Це об'єктивне явище, що є результатом поведінки всіх учасників міжнародних економічних відносин. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічну безпеку має позитивні ефекти, а також негативні та небажані наслідки. В економічній

сфері до позитивних аспектів глобалізації можна віднести збільшення виробництва та послуг, вільний рух факторів виробництва, розвиток торгівлі, поширення інновацій та новітніх підходів управління, а також збагачення пропозицій, якими можуть скористатися споживачі.

При цьому, акцентується увага і на негативних наслідках міграційних процесів, серед них практика поділу світу на регіони багаті й бідні, недостатній прогрес у вирівнюванні рівня добробуту між громадами, що робить економіку слабших країн залежною від наддержав і багатонаціональних компаній. Окрім того швидко поширюється соціально-економічні кризи, особливо фінансові, міграційне зростання та загострення суперечності між капіталом і працею. Економічна безпека є передумовою та наслідком суверенних дій держав, а економічний суверенітет є основною умовою формування та функціонування держави, вільної від загроз, у тому числі неконтрольованих мігрантів.

Список літератури:

1. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації: нова світова політична економія/ пер. з нім. та наук. ред. О.Юдін. Київ: Ніка-Центр, 2011. 407 с.
2. Вавринчук М.П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 288 с.
3. Вітман К. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми: монографія. Київ: Логос, 2014. 336 с.
4. Демидко Д.Л. Соціально-гуманітарна політика держави в контексті трансформації усвідомлення моделі державності сучасним суспільством. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів*: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 12 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 111-114.
5. Кресіна І.О. Проблеми правового регулювання етнонаціональних і міграційних процесів в Україні: доповідь. Київ: НАПН України, Київ. регіон. центр, 2010. 72 с.
6. Крушельницький О., Іванько О., Огороднійчук І. Епідеміологічні аспекти біологічної безпеки та їх зв'язок з подіями на сході держави. *Інфекційні хвороби*. 2016. № 1(83). С. 5-9.
7. Кулаженко А.И. Социально-стрессовые расстройства и проблемы социально-психологической адаптации индивида в социуме. *Наук. праці Чорномор. держ. ун-та ім. Петра Могили. Сер. Соціологія*. 2012. Вип. 184 (172). С. 111-115.
8. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С., Ткаченко Л.Г., Ковтун Н.В. Вимірювання якості життя в Україні. Київ, 2013. 48 с.
9. Шаблистий В.В. Історико-правові аспекти філософської концепції безпеки людини. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 109-115.
10. Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію нації / пер. з франц. Харків: Фоліо, 2007. 223 с.

Kharechko D.O. EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE FORMATION OF MANAGEMENT APPROACHES IN THE FIELD OF MIGRATION POLICY IN THE SOCIO-ECONOMIC CONTEXT OF STATE SECURITY

Socio-economic issues are the result of stratification not only within one society, but, above all, between societies. The gap between highly developed countries with a marked upward trend in living standards and less developed countries, where this trend is changing due to high unemployment, overpopulation, housing and health problems, is becoming more and more apparent. Socio-economic migration has become commonplace, and it is a source of further and more complex political challenges, which, on the one hand, promote a multicultural approach but, on the other hand, exacerbate current interethnic conflicts.

Socio-economic challenges are important and dangerous at the same time, as they directly affect the quality of life, and sometimes even the very possibility of human existence as a social unit. This, in turn, raises certain legislative and regulatory issues for public authorities. The world community is currently characterized by overpopulation in underdeveloped countries and the aging of societies in the most developed countries, especially in Europe. Uneven distribution of society not only means unequal distribution of any resources, but also a number of different challenges and even threats, such as social stratification and poverty.

Over population problems related to population displacement often lead to internal or interstate conflicts, segregation or autonomous movements, which are often accompanied by human rights violations, discrimination, repression and socio-economic problems. Most highly developed countries face enormous problems due to the negative birth rate, which is also leading to the rapid aging of Western societies. Many public social programs aim to increase the birth rate, but are often ineffective, while in less developed countries the opposite is true.

Another paradox is the legacy of globalization and the promotion of a multilateral approach that creates pressure to ensure the free movement of goods, services and capital, but not people, and Western migration policy is not very flexible and has many limitations. The double standards of Western policy on migrants are also a source of frustration, anger and conflict. This increases the possibility of other types of problems, namely social conflicts, which arise due to the generation gap between aging Western societies and migrants, and this leads to an increase in the number of existing socio-cultural and ethnic differences.

Key words: *migration policy, socio-economic challenges, experience, foreign countries, management approaches, state security, aspect, formation.*